

RESSURSOVERVAKING OG RÅDGJEVING

Programleiar Åsmund Bjordal

Fiskebestandane i havområda utanfor Noreg er utan tvil det viktigaste fornybare ressursgrunnlaget vårt. Utanom det innanlandske behovet for fisk, eksporterte vi i 1995 fiskeprodukt for vel 20 milliardar kroner, havbruk medrekna. Fisk er såleis det nest viktigaste eksportproduktet frå Noreg.

For å tryggje ressursgrunnlaget og dermed sikre langsiktig stabil lønsemd i fiskenæringa er det viktig å forvalte fiskeria slik at vi berre haustar overskotsproduksjonen utan å drive uansvarleg overfiske. Her er overvaking av fiskebestandane eit grunnelement, slik at forvaltninga kan byggje på gode råd om tilstand og forventa utvikling i bestandane.

Frå og med 1995 organiserte vi ressursovervakinga og rådgjevinga som eige program med hovudmål å levere årlege råd for dei ulike bestandane av fisk, skaldyr, sel og kval. Desse råda er grunnlaget for fastsetjing av fiskekvotar. Resultata frå dette programmet er såleis det viktigaste sluttproduktet for den forvaltingsretta forskinga ved Havforskningsinstituttet.

I dag gir vi råd for 45 ulike bestandar, med hovudinnsats på dei 15-20 viktigaste. Bestandsmåla bygg i hovudsak på tidsseriar av mengd fisk i dei ulike årsklassane i kvar bestand - og dette krev naturleg nok ein stor feltaktivitet med forskingsfartya våre over svært store havområde. Ved mengdemåling av ein bestand freistar vi best mogleg å dekkje utbreiingsområdet til bestanden. Dei mest brukte målemetodane er hydroakustikk (ekkolodd) som gir eit mål for biomassen i området - og prøvetaking med trål for å kunne fordele målt biomasse på ulike fiskeslag. Frå trålfangstane tek vi biologiske prøver; lengde, vekt, alder, mogningsgrad og mageinnhald. Vi fordeler antal fisk på ulike aldersgrupper, reknar ut vekst og nyttar også dei biologiske prøvene som grunnlag for fleirbestandvurderingar (kven et kven). For å illustrere omfanget av dette grunnleggjande feltarbeidet kan nemnast at vi berre for norsk-arktisk torsk årleg lengdemåler nærare 300. 000 fisk.

I tillegg til data frå egne tokt, mottek vi data frå kystvakta, fangststatistikk frå Fiskeridirektoratet og frå andre forskingsinstitusjonar. Fiskeriforskning i Tromsø deltek her mellom anna i overvaking av reker i Barentshavet, sjøpattedyr, kysttorsk og i fleirbestandsarbeidet - medan Møreforskning utfører prøvetakingsarbeid på artar som brosme, lange, breiflabb og djuphavsisk.

Flesteparten av dei viktigaste fiskebestandane "våre" er såkalla fellesbestandar som vi forvaltar i samråd med andre kyststatar - i hovudsak med Russland i nordområda og med EU i sørlegare farvatn. Den endelege bestandsvurderinga blir difor oftast gjort i samarbeid med forskarar frå andre land i arbeidsgrupper i Det internasjonale råd for havforskning (ICES). På grunnlag av tilrådingar frå ICES vert det så forhandla om totale fiskekvotar (TAC) og ei fordeling av totalkvotane mellom dei deltakande landa. Programmet "Ressursovervaking og rådgjeving" leverer såleis eit stort bidrag til den årlege fiskeriforvaltingsprosessen - frå innsamling av rådata til endelege fangstalternativ og prognosar for bestandsutvikling. I dette arbeidet ligg framleis hovudtyngda på måling og framskriving av enkeltbestandar. Men i aukande grad tek ein òg omsyn til fleirbestandsverknader, mellom anna samspelet mellom

torsk, lodde og sild i Barentshavet og kannibalisme hos torsk. Det blir også lagt vekt på å nytte miljødata i større grad i ressursprognosane, mellom anna korleis havklimaendringar verkar på rekruttering og vekst.

I tillegg til råd om bestandsstorleik og fangstprognosar, har det for mange bestandar blitt viktig å kartleggje vandringsmønster, ikkje minst som grunnlag for fordeling av bestanden på ulike lands økonomiske soner og på internasjonale havområder. I 1995 vart det gjort eit svært viktig arbeid med omsyn til sonedeling av norsk vågytande sild mellom dei ulike kyststatane og det såkalla "Smutthavet". Liknande vurderingar vart gjort for torsk i internasjonal sone i Barentshavet ("Smuttholet") - og sonedeling av makrell er no ei svært aktuell arbeidsoppgåve.

Oppdatert kunnskap om stoda og framtidsutsiktene for dei viktigaste bestandane presenterer vi i den årlege "Ressursoversikta" frå Havforskningsinstituttet. Denne rapporten fortel om bestandsutvikling og fangstmengd dei siste ti åra, og gjer greie for vurderingar frå Det internasjonale råd for havforskning med omsyn til forventa utvikling i bestandane ved ulike fangstkvtotar.

I ei ansvarleg fiskeriforvaltning er det sjølvsagt grunnleggjande viktig at uttaket frå ein bestand er i samsvar med vitenskaplege råd når det gjeld mengd. I tillegg er det viktig at ein fiskar rett art og fiskestorleik, det vil seie eit mest mogeleg selektivt fiske for å redusere utkast av ungfisk og anna bifangst. Her er det gjort store fremsteg innan fangstteknologien dei siste åra, særleg med utvikling av ristsortering for ulike reiskapar. I 1995 blei det mellom anna utført samanliknande forsøk med norsk og russisk ristsystem, og dette gav forvaltingsmessig grunnlag for innføring av sorteringsrist i torsketral i Barentshavet frå og med 1997.